

МИТОВИ О КАТАСТРОФАМА: ИСТИНЕ И ЗАБЛУДЕ
НАУЧНА МОНОГРАФИЈА

Владимир М. Цветковић
Марина З. Јовановић

МИТОВИ О КАТАСТРОФАМА: ИСТИНЕ И ЗАБЛУДЕ

НАУЧНО-СТРУЧНО ДРУШТВО ЗА УПРАВЉАЊЕ РИЗИЦИМА
У КАТАСТРОФАМА

Београд, 2021

МИТОВИ О КАТАСТРОФАМА: ИСТИНЕ И ЗАБЛУДЕ
НАУЧНА МОНОГРАФИЈА

Издавач

НАУЧНО-СТРУЧНО ДРУШТВО ЗА УПРАВЉАЊЕ РИЗИЦИМА
У КАТАСТРОФАМА

За издавач

Проф. др ВЛАДИМИР М. ЦВЕТКОВИЋ

Уредник

Проф. др БОЈАН ЈАНКОВИЋ

Рецензенти

Проф. др ВЛАДИМИР ЈАКОВЉЕВИЋ

Проф. др СЛАВОЉУБ ДРАГИЋЕВИЋ

Проф. др СРЂАН МИЛАШИНОВИЋ

Проф. др БОЈАН ЈАНКОВИЋ

Лектура и коректура

ЈЕЛЕНА ПАНЏА

Графичко уређење и корице

МИЛОШ ИВОВИЋ

Тираж

500 примерака

Штампа

Невен д.о.о., Београд

©2021 Научно-стручно друштво за управљање ризицима
у катастрофама, Београд

САДРЖАЈ

Предговор.....	XVII
1. Увод.....	1
2. Феноменологија митова о катастрофама.....	7
2.1. Појмовно одређење мита.....	7
2.2. Врсте митова о катастрофама.....	11
2.3. Последице митова о катастрофама.....	15
2.4. Одрживост митова у условима катастрофа.....	17
3. Општи митови о катастрофама.....	21
3.1. Природне катастрофе су изузетни и ретки догађаји.....	21
3.2. Катастрофе убијају насумично, без поштовања друштвене класе или економског статуса.....	27
3.3. Технологије ће спасити свет од природних катастрофа.....	32
3.4. Земљотреси су природне опасности које проузрокују велике људске жртве.....	38
3.5. Неодлучност људи за евакуацију у условима катастрофа.....	45
3.6. Природне катастрофе слабе морал погођене заједнице.....	52
3.7. Привремена насеља су идеална решења за жртве катастрофе.....	55
3.8. Опоравак од катастрофа траје кратко, ствари се враћају у нормалу након неколико недеља.....	63
4. Митови из домена здравства и катастрофа.....	71
4.1. Преоптерећеност најближе болнице пацијентима недалеко од места катастрофе.....	72
4.2. Донације крви у условима катастрофа су неопходне.....	81
4.3. Природне катастрофе стварају епидемије.....	89
4.4. Мит о паничном понашању у условима катастрофа.....	98

4.5. Жртве катастрофе склоне су развоју „синдрома катастрофе”	106
4.6. Катастрофе проузрокују антисоцијално понашање.....	109
5. Митови из домена пружања хуманитарне помоћи.....	115
5.1. Донације одеће у условима катастрофа су потребне	115
5.2. Донације лекова у условима катастрофа су потребне.....	117
5.3. Донације хране у условима катастрофа су потребне	121
5.3. Волонтеризам у условима катастрофа је видљивији него икада.....	125
6. Мере спречавања настајања митова о катастрофама.....	133
6.1. Стратегије смањења употребе митова о катастрофама ...	133
6.2. Улога медија у смањењу креирања и употребе митова	138
6.3. Превентивне мере смањења креирања и употребе митова	143
7. Истраживање митова о катастрофама	147
7.1. Методолошки оквир истраживања	147
7.1.1. Истраживачка питања.....	149
7.1.2. Предмет истраживања	152
7.1.3. Истраживачки инструмент.....	153
7.1.4. Узорак	154
7.1.7.4. Начин анализе података	164
7.1.5. Анализа података.....	164
7.2. Резултати истраживања	166
7.2.1. Уопштени митови о катастрофама.....	166
7.2.2. Митови о новчаним донацијама у катастрофама.....	174
7.2.3. Митови о личној припремљености за катастрофе.....	177
7.2.4. Митови о понашању људи у катастрофама	181
6.2.5. Чињенице у вези са здравственим ризицима у катастрофама	188
6.3. Дискусија	225
8. Закључак	235
9. Литература.....	239
10. Прилог	275

Научну монографију *Митови о катастрофама: истине и заблуде*, посвећујемо члановима и сарадницима Научно-стручно друштва за управљање ризицима у ванредним ситуацијама и Међународног института за истраживање катастрофа у Београду.

ПРЕДГОВОР

У тешким временима као што су природне и антропогене катастрофе, на површину избијају нестручне и лоше одлуке челних политичара који се руководе ускогрудним уместо јавним и дугорочним интересима целокупног друштва.

Владимир М. Цветковић

Књига *Митови о катастрофама: истине и заблуде* представља богату ризницу података о најактуелнијим и највише употребљаваним митовима из области студија катастрофа, који се разликују по својој морфологији и друштвеној функционалности. Вешто и проницљиво објашњавајући супротстављене начине интерпретације понашања људи у условима катастрофа, аутори на интересантан, зналачки и довитљив начин елаборирају опште митове о катастрофама, митове из домена здравства, као и из домена пружања хуманитарне помоћи. Непрекидно трагајући за откривањем истине и заблуде, аутори на виртуозан и научно прихватљив начин преиспитују многобројне митове: *природне катастрофе су изузетни и ретки догађаји; катастрофе убијају насумично без поштовања економског или социјалног статуса; технологије ће спасити свет од природних катастрофа; земљотреси су природне опасности које проузрокују велике људске жртве; природне катастрофе слабе морал погођене заједнице; неодлучност људи за евакуацију у условима катастрофа; након катастрофе, ствари се враћају у нормалу у року од неколико недеља; привремена насеља су идеална стамбена решења за жртве катастрофе; преоптерећеност најближе болнице пацијентима недалеко од места катастрофе; донације*

крви су у условима катастрофа неопходне; жртве катастрофа развијају „синдром катастрофе“; природне катастрофе стварају епидемије заразних болести; мит о паничном понашању људи у условима катастрофа; катастрофе проузрокују анти-социјално понашање, итд. Увреженост и општеприхваћеност споменутих митова о катастрофама, напосто намећу потребу спровођења мултиметодских истраживања, имајући у виду да њихово употребљавање унапређује или уназађује организовање интегрисане и ефикасне заштите људи и материјалних добара од природних и антропогених катастрофа.

Осим непроцењивих теоријских елаборација, аутори у научној монографији представљају импресивне и обилне резултате квантитативног истраживања у којем се испитује ниво употребе митова о катастрофама. Полазећи од чињенице да је свако понашање које није засновано на научним чињеницама домен митског тумачења стварности, вишеетапним случајним узорковањем спроведено је свеобухватно истраживање на подручју Београда, на узорку од преко 250 испитаника. Добијени подаци су анализирани и интерпретирани коришћењем статистичких техника, као што су: стандардна вишеструка регресија, хи-квадрат тест, једнофакторска анализа варијансе, *t*-тест и Пирсонова линеарна корелација. Резултати истраживања приказаног у монографији могу бити искоришћени од стране доносиоца одлука у Србији за потребе унапређења свеобухватне припремљености за реаговање у природним и антропогеним катастрофама.

Аутори захваљују рецензентима – проф. др Владимиру Јаковљевићу, проф. др Славољубу Драгићевићу, проф. др Бојану Јанковићу и проф. др Срђану Милашиновићу, који су умногоме допринели модерности и унапређењу структурираности и садржајности научне монографије. Посебну захвалност аутори дугују својим породицама које су им пружиле несебичну подршку и биле ослонац током писања монографије.

1. УВОД

Велика амбиција је страст великог карактера. Људи обдарени њоме могу радити врло добре или врло лоше ствари. Све зависи од принципа који их усмеравају.

Наполеон Бонапарта

Катастрофе су постале учесталије и разноврсније и, без обзира да ли су креација човека или природе, свакодневно угрожавају људе, материјална и културна добра, као и животну средину. Последњих деценија приметан је тренд повећања броја катастрофа у свету. Због све веће учесталости, разноврсности и присутности у животима људи, као и њиховог значаја за човека, материјална добра и животну средину, развио се низ митова о понашању људи у условима катастрофа. Популарна култура и научна елита нису сагласне у вези са употребом већине митова о понашању људи пре, током и након катастрофа, као пожељним обрасцима понашања.

И док се медијска јавност служи неприкладним средствима, попут објављивања неистинитих информација у циљу максимизације профита, на тај начин свесно наносећи штету жртвама погођеног подручја, научна елита (Quarantelli, 1972; Quarantelli & Dynes, 1973; Morgan & De Goyet, 2005; Heide, 2005; De Goyet,